

Policy för biblioteksverksamheten

- Biblioteksplan 2017 - 2020

Antagen av Kommunfullmäktige 2016-12-13 § 141

Bakgrund

Enligt bibliotekslagen från 2013¹ tillförsäkras alla i Sverige fri tillgång till avgiftsfria boklån. Lagen fastslår att varje kommun ska ha folkbibliotek, som ska finnas tillgängligt för alla och verka för demokratisk utveckling. Skolbiblioteken regleras numera via skollagen och bestämmelserna om skolbibliotek gäller såväl kommunala skolor som sådana som drivs av fristående huvudmän. Inom grundskolan gäller lagen från och med förskoleklasserna. Angående skolbibliotek finns från 2011² föreskriften: ”*Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.*”

Unescos folkbiblioteks- och skolbiblioteksmanifest³ fastslår att folkbibliotekens huvuduppgifter är att verka för läskunnighet, information, utbildning och kultur och att dess tjänster i princip ska vara avgiftsfria. Skolbibliotek ska spela en viktig roll för utbildning och kultur samt vara en del i utbildningsväsendet och ledas av en fackutbildad skolbibliotekarie som samarbetar med skola, folkbibliotek och andra aktörer.

Halmstads kommun antog enligt lagarnas regelverk den 25 september 2012, KF § 95, en biblioteksplan för åren 2013-2016. En uppföljning av planen gjordes i maj 2015 och den 26 maj 2015 i KF § 185 gavs direktiv för att ta fram en ny plan för åren 2017 - 2020.

Biblioteksplanen ska även belysa bibliotekens roll i kommunens vision om Halmstad som Hemstaden, Kunskapsstaden och Upplevelsestaden.⁴ Planen ska uppfylla lagkravet på en biblioteksplan och därtill ska mer detaljerade riktlinjer antas av facknämnderna.

Syfte

Biblioteksplanen ska ge en beskrivning av ansvarsförhållanden och uppdrag för olika biblioteksverksamheter i kommunen samt beskriva utmaningar och framtida utveckling, samverkansmöjligheter mellan biblioteksverksamheten inom kommunen. Friskolornas möjligheter att samverka med kommunala biblioteksverksamheter ska också beskrivas. Det ska vidare anges med vilken frekvens uppföljning av biblioteksverksamheten ska ske och vad som då ska redovisas.

¹SFS 2013:801

²SFS 2010:800

³Svenska Unescorådets skriftserie 1/2006

⁴KS § 36 2011-02-01

Omfattning och avgränsningar

Biblioteksplanen ska vara kortfattad. Den ska gälla kommunens samtliga bibliotek inom kulturnämnden (KN), barn- och ungdomsnämnden (BUN) och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden (UAN). Utmaningarna i biblioteksplanen ska fungera som en del av ingångsmaterialet i arbetet med planeringsdirektiv och successivt inarbetas och konkretiseras i de berörda nämndernas verksamhetsplaner, implementeras i verksamheterna och följas upp i verksamhetsredovisningarna.

Regionbibliotek Halland berörs inte av planen, men hänsyn har tagits till intentionerna i regionens biblioteksstrategi för Halland 2010-2020 om samverkan och samordning mellan regionens kommuner inom följande biblioteksområden:

Biblioteksservice för alla	Delaktighet och skapande
Profilerade mötesplatser	Digitala bibliotek
Livslångt lärande	Allas kompetens som resurs för utveckling

Definitioner

Dokumentets namn

I enlighet med övriga dokument för olika verksamheter i Halmstads kommun, som antas av kommunfullmäktige, används rubriceringen ”Policy”. Detta dokument är att betrakta som en sådan, men eftersom bibliotekslagen föreskriver att en biblioteksplan ska göras benämns dokumentet genomgående så i detta dokument.

Olika former av bibliotek

I Halmstads kommun finns år 2016 inom kulturförvaltningen (KUF) folkbibliotek med stadsbiblioteket samt integrerade folk- och skolbibliotek, närbibliotek och bokbuss. Inom barn- och ungdomsförvaltningen (BUF) finns skolbibliotek och inom utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (UAF) gymnasiebibliotek. De fysiska biblioteken kompletteras med det virtuella. Genom webben ges tillgång till bland annat databaser och e-media.

Folk- och skolbibliotek har många beröringspunkter, men har också olika funktion.

Skillnader mellan folkbiblioteks- och skolbiblioteksverksamhet inom grundskolor och gymnasier ⁵

Folkbibliotek	Skolbibliotek
Knutna till kultursektorn, tillgängliga på fritid, bygger på frivillighet och personliga intressen.	Knutna till utbildningssektorn, tillgängliga under skoltid, ingår i undervisning och ämnesmässig utveckling.
Belägna i centrumbildningar, där många människor rör sig.	Verksamhet i skolmiljö med naturliga möten för skolans elever och personal.
En kulturinstitution, som arbetar enligt kommunens kulturpolitiska mål.	En del av skolans pedagogiska resurs med samma mål som övrig skolverksamhet.

⁵ Tabellen är inspirerad av Limberg, L. Konferensmaterial från 19th IASL conference, July 8-12, 1991, Umeå, Sweden
I nöd och lust: en metodutredning om integrerade folk- och skolbibliotek. Rapport från Statens Kulturråd 1991:7.

Lagstadgat och tillgängligt för alla på samma villkor och med likvärdig servicenivå. Därmed är det enbart ett komplement till skolbiblioteken	Lagstadgad verksamhet inom skolan, specialanpassad för skolans elever och personal.
Tillhandahåller allsidig media enligt användarnas behov och önskemål.	Tillhandahåller media enligt skolans pedagogiska behov.
Bibliotekspersonal arbetar med upplevelser samt fritt och frivilligt läsande och lärande utan knytning till läroplaner.	Skolbibliotekspersonal ingår i skolans pedagogiska personal och arbetar med lärande och läsande utifrån läroplaner.
Tillgängligheten styrs av användarnas behov och politisk vilja.	Tillgängligt under skoldagar enligt skolans behov och politisk vilja.

Skolors tillgång till skolbibliotek kan i viss mån tillhandahållas via avtal om skolbiblioteksverksamhet med folkbibliotek eller andra skolbibliotek.

Stadsbibliotekets unika position som hela kommunens bibliotek gör det olämpligt för specialservice till enskilda skolor och kan därför inte vara annat än ett komplement till skolornas bibliotek.

Styrande principer

Gemensam värdegrund, som gäller all kommunal verksamhet i Halmstad, förenar folkbibliotek och skolbibliotek.

Demokrati – vår vision om Halmstad 2020 bygger på demokratiska värden. Alla halmstadbor ska ha möjligheten till delaktighet och inflytande i de demokratiska processerna.

- I Halmstad är både folkbiblioteken och skolbiblioteken källor till information, kunskap och lärande, vilket är viktigt för att varje medborgare ska kunna ges möjlighet till delaktighet och inflytande.

Lika Värde – I Halmstad har alla människor lika värde och vår gemenskaps kännetecken är ömsesidig respekt. Alla medborgare som möter kommunens verksamhet ska känna att de har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter.

- I Halmstad är bemötandet pedagogiskt, serviceinriktat och likvärdigt för alla besökare på såväl folk- som skolbibliotek.

Hållbar utveckling – Halmstads kommuns utveckling ska vara långsiktigt hållbar. Detta innebär att utvecklingen tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillgodose sina behov.

- I Halmstad arbetar både folk- och skolbibliotek med att sprida kunskap om tolerans och demokratiska värdens grundläggande roll för ett stabilt samhälle. Biblioteken är också av avgörande betydelse för det livslånga lärandet.

Verksamheten inom biblioteken styrs av bibliotekslagen och kulturnämndens uppdrag⁶ respektive grundskolans skolbiblioteksuppdrag⁷ och strategiplan⁸ för skolbibliotek samt skolinspektionens krav och respektive nämnders verksamhetsplaner.

Utmaningar

De samhälleliga faktorer som utmanar såväl skol- som folkbibliotek är många gånger desamma – ny teknologi, nya medier, höga krav på informationskompetens och läs- och skrivförmåga, nya vägar till upplevelser, kunskap och kreativa möjligheter. Svaren på utmaningarna är däremot inte alltid desamma, men inom vissa områden ska de mötas gemensamt. De olika biblioteksformerna möter i viss utsträckning samma målgrupper men i olika sammanhang – i skolan och på fritiden.

Gemensamma utmaningar för folk- och skolbibliotek

Demokrati, inkludering och likvärdighet

Alla bibliotek har en utmaning i att medverka till att stärka det demokratiska samhället och ge plats för viktiga samhällsfrågor samt för att förmedla den värdegrund som antagits av Halmstads kommun.

Biblioteken har en utmaning i att inkludera alla i Halmstad utifrån individuella förutsättningar.

Biblioteken har en utmaning i att vara tillgängliga och ge likvärdig service för alla.

Barns och ungdomars språkutveckling

Både folk- och skolbibliotek har en viktig funktion i att från förskolan och genom skolåren stödja och stärka alla barns och ungas språkutveckling, läs- och skrivförmåga och läsförståelse.

Källkritik och informationskompetens

Folk- och skolbibliotek har en viktig funktion i att höja informationskompetensen och den källkritiska medvetenheten hos alla i dagens samhälle. Biblioteken ska tillgängliggöra information och tillhandahålla redskap för att hantera den. Biblioteken har en viktig roll som stödjande funktion samt för att identifiera informationsbehov, tillgodose dem och se till att informationen kan användas på sätt som passar användarna.

Digitala medier och information

Biblioteken behöver samverka för att tillgängliggöra och organisera den digitala infrastrukturen och informationsresurser utifrån ett användarperspektiv. Biblioteken behöver utveckla och bidra till den digitala åtkomsten samt begränsa den digitala inlåsningsen, som exempelvis innebär svårigheter att komma åt material som digitaliserats och enbart finns åtkomligt via specifik lokal på annan ort.

Teknik och medier

Det finns flera områden där biblioteken har samma behov och som gynnas extra av samverkan i syfte att skapa hög aktivitet och tillgänglighet för alla. Det gäller medieförsörj-

⁶ Kulturnämndens uppdrag antogs av KN § 126, KN 2015/0011

⁷ Skolbiblioteksuppdraget antogs av BUN 2012-03-26.

⁸ Strategiplan för skolbibliotek, BUF dnr 2016/0250

ning, arbetssätt och hur Halmstad ska anpassa sig efter nationella och internationella standarder för att på bästa sätt, med hjälp av datasystem och effektiva rutiner, kunna ge god service.

Vidgad och utvecklad kompetens inom biblioteken

Utifrån ovanstående utmaningar behöver kompetensen inom biblioteken identifieras, kompletteras och utvecklas.

Folkbibliotekens utmaningar

Folkbiblioteken ska förhålla sig till Bibliotekslagen, kulturnämndens uppdrag till KUF och upprättad verksamhetsplan. De flesta utmaningarna är gemensamma med biblioteken inom BUF och UAF, men det specifikt unika för folkbiblioteken är att nå alla. För folkbiblioteken står det lustfyllda och livslånga läsandet och lärandet i fokus tillsammans med likvärdig tillgång till information i såväl tryckt som digital form. För att möta flera av utmaningarna behövs samverkan i högre grad.

Läsfrämjande

Utmaningen är att alla ska kunna använda språket som ett verktyg för god livskvalitet och ökad delaktighet.

Folkbiblioteken ska särskilt uppmärksamma barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera dem till läsglädje samt inspirera och medvetandegöra vuxna i barnens närhet om deras betydelse för barns språkutveckling.

Folkbiblioteken ska arbeta läsfrämjande genom att tillhandahålla och förmedla medier utifrån användarnas behov och ha ett utbud som präglas av allsidighet och kvalitet.

Folkbiblioteken ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning, forskning och kulturell verksamhet samt främja litteraturen för dess egna konstnärliga värde.

Verksamhet utifrån att mötas, uppleva och lära

Områdena *Mötas*, *Uppleva* och *Lära* är definierade som centrala inom folkbiblioteken.

Utmaningen inom området mötas är att vara tillgänglig för alla, ge möjlighet till delaktighet, gott bemötande och god service utifrån vars och ens individuella behov.

Utmaningen inom området uppleva är att folkbiblioteken ska förmedla upplevelser i syfte att inspirera, möjliggöra och berika utifrån berättandets olika former.

En utmaning inom området lära är att folkbiblioteken aktivt ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. En annan är att kunna arbeta partipolitiskt obundet men samtidigt politiskt främjande. Det är även en utmaning att finna en strategi, som ger balans vad gäller utbudet mellan yttrandefrihet och fri åsiktsbildning respektive Halmstads kommuns värdegrund.

Likvärdighet och inkludering

Folkbiblioteken ska aktivt arbeta för inkludering och särskild uppmärksamhet ska ägnas personer med funktionsvariationer, nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska.

Folkbiblioteken ska arbeta för ökad jämställdhet och jämlikhet samt verka för att människor kommer tillsammans i syfte att öka graden av social hållbarhet samt bidra med ökad förståelse och dialog.

Folkbiblioteken ska arbeta för att minska det digitala utanförskapet, så att alla ska ha möjlighet till delaktighet, genom att tillgängliggöra digitala verktyg och visa hur de kan användas.

Tillgängliga bibliotek

Alla folkbibliotek ska vara en självklar del i samhällsutvecklingen, finnas med attraktiva lokaler i närmiljön samt ha en service, som är likvärdig i alla kommuner. Utmaningen ska mötas genom att vidareutveckla digitala bibliotek, närbibliotek och mobila bibliotek för att utöka graden av tillgänglighet och anpassning efter användarnas och respektive närområdes behov.

Skolbibliotekens utmaningar

Skolbiblioteken ska förhålla sig till skollagen, skolinspektionens förtydliganden samt bygga på aktuella styrdokument, verksamhetsplaner och strategiplaner i respektive förvaltning. Flera av utmaningarna är gemensamma med biblioteken inom KUF, men det specifikt unika för skolbiblioteken är att de är till för skolan och dess verksamhet. För skolbiblioteken står elevers måluppfyllelse i fokus. För att möta flera av utmaningarna behövs samverkan i högre grad.

Etablering av skolbiblioteksverksamheten

Utmaningen är att skolbibliotekens verksamhet ska utformas och inkluderas i skolans verksamhet genom samverkan mellan skolbibliotekspersonal, ledning, pedagoger och elever. Skolbiblioteksverksamheten ska vara en del i skolornas systematiska kvalitetsarbete samt en del i arbetet för att nå ökad måluppfyllelse för alla elever.

Verksamhet utifrån att läsa, lära och mötas

Skolbiblioteksuppdraget har specifikt angett de tre konkretiserade områdena *Läsa*, *Lära* och *Mötas*. Utmaningen är att utifrån dessa områden ha en verksamhet på skolbiblioteken som fokuserar på elevernas ökade måluppfyllelse utifrån individuella behov och samverkan med berörda aktörer.

Utmaningen inom området läsa är att öka elevernas läsintresse, läsförmåga och läsförståelse genom att vara en del av skolornas systematiska kvalitetsarbete och utgå från elevernas behov och intressen.

Utmaningen inom området lära är att stödja elevernas förmåga att analysera, systematisera och kommunicera såväl information som kunskap genom kritiskt tänkande. Elevernas in-

formationskompetens ska utvecklas med ett progressivt fokus från förskoleklass till dess eleven lämnat gymnasiet.

Utmaningen inom området mötas är att genom samverkan utforma skolbiblioteket till en inkluderad del av skolans verksamhet och en resurs i undervisningen. Skolbiblioteken ska erbjuda en studiemiljö och vara en plats för samarbeten i arbetet för ökad måluppfyllelse för alla elever.

Elever i behov av särskilt stöd

Utmaningen är att skolbiblioteken ska vara tillgängliga för alla elever på likvärdiga villkor och utifrån identifierade behov erbjuda stödjande resurser och verktyg inom skolbibliotekens verksamhetsområden.

Flerspråkiga elever

Utmaningen är att skapa en inkluderande verksamhet och utifrån identifierade behov erbjuda elever med annat modersmål än svenska adekvat tillgång till media med syfte att stödja såväl läsintresse som språk- och kunskapsutveckling.

Skolbibliotekariernas specifika kompetensutveckling

Utmaningen är att personalen på skolbiblioteken ska vara fackutbildade bibliotekarier och ha en definierad medpedagogisk roll i sitt uppdrag. Skolbibliotekariernas särskilda kompetens behöver kontinuerligt utvecklas med fortbildning utifrån skolornas och elevernas identifierade behov.

Samverkan

Utifrån utmaningarna har ett antal områden identifierats, som särskilt lämpliga för samverkan mellan folkbibliotek och skolbibliotek och även med utomstående aktörer. De kommunala biblioteken kan tillsammans utveckla goda synergieffekter och mervärde för invånarna i Halmstad. För bästa resultat är det samtidigt viktigt att skillnaden mellan de olika biblioteksformerna är tydlig och att samverkan stödjer deras respektive mål och uppdrag på ett kostnadseffektivt sätt.

Oavsett biblioteksform behöver biblioteken i Halmstad vidareutvecklas och bli tydligare för att gemensamt kunna möta de utmaningar som har identifierats. Det behövs för att ge god hushållning, vidgad kompetens och för att stödja verksamhetens utveckling. Det innebär behov av att utveckla befintliga och nya plattformar för samarbete och samverkan. Förutom mellan de olika kommunala biblioteksverksamheterna behövs samverkan med andra kommunala förvaltningar samt institutioner och föreningsliv på såväl lokal som regional och nationell nivå liksom med näringslivet. Samverkan kan ske i olika former som exempelvis avtal, nätverk, överenskommelser och projekt.

Skolor och folkbibliotek kan samverka kring skolbiblioteksverksamhet genom skriftliga överenskommelser. Dessa överenskommelser ska utgå ifrån verksamheternas gemensamma utmaningar med barns och elevers behov i fokus. Vid överenskommelser ska likvärdighet utifrån verksamheten på skolor med egna skolbibliotek eftersträvas. Då skolbibliotek och folkbibliotek är olika verksamheter med delvis skilda mål och fokus ska begränsningar utifrån detta beaktas vid överenskommelser mellan skola och folkbibliotek.

Det finns därmed ett fortsatt behov av att förtydliga utvecklingen av samverkansavtal vad gäller folk- och skolbibliotek.

Att etablera samarbete mellan olika skolor om gemensam skolbiblioteksverksamhet är en annan möjlig lösning, Att ge ett skolbibliotek uppdrag att även fungera som ett folkbibliotek kan också vara en möjlighet, om det stora behovet är en väl fungerande skolbiblioteksverksamhet och folkbiblioteksuppdraget är en begränsad mindre del.

Samtliga skolor, oavsett huvudman, är enligt skollagen skyldiga att ha ett skolbibliotek. Stöd från kommunala bibliotek kan ges till friskolor i deras arbete med att etablera och utveckla sin skolbiblioteksverksamhet.

KUF och BUF har sedan länge samverkat i syftet att stödja barns språkutveckling, en samverkan som ska vidareutvecklas med såväl kommunala som fristående förskolor och förtydligas genom att upprätta en gemensam taxonomi.⁹ De fristående förskolorna ska även erbjudas att ta del av det utbud som kommer av denna samverkan, såsom kapprumslån och vissa fortbildningar.

Ansvar och uppföljning

Ansvar för bibliotekens verksamhet delas av KN för folkbiblioteken, BUN för grundskolornas bibliotek och UAN för gymnasiebiblioteken. Biblioteksverksamheten ska löpande följas upp i nämndernas verksamhetsredovisningar, där det årligen ska redovisas:

- Biblioteksrelaterade nyckeltal och resultat från den regelbundna kulturundersökning, som genomförs av KUF.

Ansvar: Kulturnämnden

- Andel elever i grundskolan och grundsärskolan med tillgång till skolbibliotek inom kommunal verksamhet.
- Antal årsarbetande fackutbildade skolbibliotekarier inom den kommunala grundskolan och grundsärskolan.

Ansvar: Barn- och ungdomsnämnden

- Andel elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan med tillgång till skolbibliotek inom kommunal verksamhet.
- Antal årsarbetande fackutbildade skolbibliotekarier inom den kommunala gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Ansvar: Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

Hur samverkansformerna enligt biblioteksplanen har utvecklats och vilka effekter de fått ska både kvantitativt och kvalitativt redovisas i en sammanställning byggd på de olika nämndernas verksamhetsredovisningar med åtgärder och resultat från perioden 2017–2019.

Ansvar för sammanställningen: Kulturnämnden

⁹ Ögland, Malin Taxonomier för biblioteksutveckling Regionbibliotek Stockholm Skriftserie 13